

Vit eru rík og tit verða ekki gloymd

Gamla Daman er komin til býin og vert er at vitja innan nýggju karmarnar í Sjonleikarhúsinum.

Innihaldið er, hóast skemtiligt, tragiskt og setur moralinum spurningar. Men tað stuttliga við hesum frálíku tveimum tímum er, at ein sleppur ikki undan at lata hugan reika heim á klettarnar.



DAGFINN OLSEN

Nú Sjonleikarhúsið hevur fingið nýggjar karmar, fegnast nevndin um aftur at kunna hýsa einum stórum leiki. Havnar Sjonleikarfeilag framførir nú leikin „Tann gamla daman kemur til býin“, og heili 28 leikandi eru við, umframt hjálparfólk handan tjaldið.

Og hetta er ein stórir leikur. Tann kendasti hjá Friedrich Dürrenmatt (1921 - 1990), ið var sveisiskur høvundur. Upprunaheitið er „Der Besuch der alten Dame“ og er hann skrivaður í 1956. Leikurin gjørdi høvundur heimskendan.

Elin Sússana Jacobsen, ið hevur týtt leikin, sigur m.a. í leikskránni, at høvundurinn valdi at nevna leikir sínar komedjur. Men evnini eru tragisk. Tað tragiska verður sett í komiskt høpi, so tað kann skeika áskoðaran, men ikki vekja samkenslu. Hann vildi hava teir at hugsa um

tað, ið teir heldur vilja sleppa undan at hugsa um. Dürrenmatt skrivaði undir krígunum og hesin leikurin er skrivaður eftir kríggið og er møgulega merktur av hesum. Tað er ymiskt í leikinum, ið bendir á tað, og nøvnini á teimum báðum smágentunum, Adolfina og Hermína, beina hugan ávísar leið.

Tað góða við leikinum er júst, at hann fær áskoðaran at hugsa, men á ein hátt, har ein varðveitir fjarstøðuna, tí høvundurinn júst spælir uppá tað komiska og groteska.

Leygarkvöldið frumsýndi Havnar Sjonleikarfeilag leikin. 28 leikarar á palli í meira enn 2 tímar. Tað sigur seg sjálvt, at her er talan um nakað serstakt.

Og hóast talan er um stóran leik, ið vil hava áskoðaran at taka støðu, hugsa, so er hann ikki so tungur, tvørlogur ella innviklaður, at ein ikki fær fylgt við.

Tað er gamla daman, ið

kemur aftur til býin, ið hon mátti ryma frá sum ung, tí hon var komin í ófori. Var vordin við barn og pápin sigst vera Alfreð III, ið nú er keypmaður.

Gamla daman er sera rík, eftir fleiri hjúnarløg, og hon skal bjarga illa fyrrikomna býnum, men hon setir treytir. Krevur rættvís.

Umroða

Nú var ætlanin ikki at ummæla beinleiðis, heldur at umroða og hugleiða. Tað er helst ov vágiligt og órættvíst at „geva karakter“ eftir fyrstu sýning og kanska tað als ikki er tørvur á tí heldur.

Fyri at taka pallin fyrst, so hevur Barbara í Gongini við hepnari hond staðið fyri palli og búnum. Sera einfalt og væl úr hondum greitt.

Á pallbotninum er hvítt lorið, har litleysar ella bláligar ljósmyndir siggjast. Landsløg, ófroyssk, og myndir av koyribreytum, ið hvørva í sjónarringinum.

Og hóast tað er alt vanligari, so er tað ein ódrvísi og løtt kensla, at tjaldið er frá alla tíðina, sum um tað ikki var har. Ein freistast at gera heldur djargar tulkningar um jartjaldið, ið jú ikki er fyri eygni at fáa greiðu á, men tað lata vit liggja.

Pallur og búar eru í svørtum og hvítum og her tykst mær, at skorið er so væl inn á bein, at einki óneyðugt er eftir. At alt er í svørtum og hvítum fær eisini áskoðaran, kanska uttan at hann veit tað, at hugsa eini 40 - 50 ár aftureftir, tí so ávirkað eru nútíðarmenniskju helst av sjónvarpi og fjölmiðlum annars, at svart/hvíta ávirkanin av sær sjálvum setir hugan aftur í tíðina, tá alt var svart og hvítt. Bæði so og so.

Og myndirnar, koyribreytin. Gamla daman, sum á ungum árum mátti taka leiðina út í heim. Út, har vegurin hvarv í sjónarringinum. Hvaðar førir vegurin. Er hetta kanska vegurin frá heimbygdini og út í heim, tað ókenda. Ella vegurin til rættvís?

Og bláa ljósið. Blátt er



kalt. Blátt umboðar eisini sorg og tunglyndi. Og at aðrir litir, t.d. reytt, koma á pallbotnin, sum leikurin gongur, tað er eisini við til at leiðbeina áskoðaran. Uttan tó at seta honum greiðar varðar. Hann sleppur sjálvur at hugsa.

Skal nakað sigast, ið hjá sumum mundi kennast óheppið, so var tað annars frálíka hugskotið við at hava gomlu dámuna sitandi uppi á balkongini. Hetta gjørdi tíverri, at tey, ið sótu beint niðanfýri, ikki sóu, hvat gekk fyri seg uppi yvir teimum. Men, sjálvandi, ein hoyrði hvat varð sagt, og møgulega er ikki neyðugt at siggja júst hetta, men eg giti, at tey, ið ikki sóu, fegin vildu sæð.

Frumssýning

Frumssýningin leygarkvöldið var fyrsta sýning, so ein eigur at bera yvir við, at ein í byrjanini ikki hoyrði okkurt orð, tí tær annars frálíku ljóðeffektirnar vóru nakað hart frá. Hinvegin eydnaðist til fulnar, har hetta var meiningin. T.d. við uppgjørdum móttøkuna av damuni. Lærarin stjórnandi blandaðum kóri, men einki hoyrdist fyri tokinum.

At leikararnir í stóðum tóktust heldur trívandi og ivandi um, hvar í orðahópinum teir vóru, tað kann henda við frumframförsur, har eisini nervar og slíkt gera seg galdandi. Tað verður neyvnan ein varandi trupulleiki. Og tað er jú ikki smávægis at minnst til, skal ein standa yvir 2 tímar á palli.

Áhugavert og hugaligt at siggja leikarar á palli, ið eru gamlir í garði í Sjonleikarhúsinum og í sjónleiki sum heild. Rós til teirra. Eisini áhugavert at siggja tey, ið kanska ikki eru so von at standa á palli. Marner Simonsen sum jarnbreytar

stjóri. Og Petur Dahl, ið kom væl frá sínum leikluti. Sama kann sigast um Aase Lützhöfti Dunn í hovuðsleiklutinum sum gamla daman. Mong munnu fegnast um, at tað eydnaðist at fáa hana við, so áskoðarin aftur kann siggja hana á palli, tí tað eru skjótt mong ár síðani, at hon seinast var at siggja á palli. Tað mundi vera í seksti árunum, havi eg latið mær sagt. Og hon gjørdi „Come Back“!

Jógvan Osa í hinum hovuðsleiklutinum kom einastandandi væl frá sínum leikluti. Frálíkt. Sama kann sigast um hinar leikararnar. Jógvan Salomon Joensen, Jón Thorsteinsson og Johan Dalsgaard. Somuleiðis Tóri í Hoyvik og Arnold Eyvindson. Vónleyst er at nevna øll 28, men øll gjørdi ótt til, at meira enn 2 tímar ikki tóktust drúgvir, heldur hinvegin. Frálíkt avrik.

Nú er tað so, at hetta er stórir leikur við nógvum leikarum og her eigur leikstjórinn, Laura Joensen, at fáa rós. Tað má hava verið stór uppgáva at fáa alt at hanga saman. Men tað hevur hon megnað.

Mundi gloymt tyðingina. Hugsaði ongantíð um nakað hesum viðvíkjandi, so tað má metast positivt. Væl úr hondum greitt.

Heimlig viðurskipti

Fall kanska í ummælara-gróvina eina lotu, men velji tó at royna at halda meg til at kalla hetta umroðu og hugleiðing.

Eins og Dürrenmatt valdi at kalla leikir sínar komedjur, hóast tragiska innihaldið, so er helst gjørligt at kalla hetta umroðu, hóast ein í umroðu ikki kemur uttanum at nækast ummæli.

Og innihaldið er, hóast skemtiligt, tragiskt og setir moralinum spurningar. Men

tað stuttliga við hesum frálíku tveimum tímum er, at ein sleppur ikki undan at lata hugan reika heim á klettarnar.

Tá gamla daman hevur givið íbúgvunum í blóðfátæka býnum vónir um nógvan pening, eina milliard, so byrja øll at keypa upp á borg. Alt verður keypt og sjálvt presturin viðgongur, at eisini kirkjuklokkan er nýggj.

Lærarin sigur einaferð, tá tvístøðan um tilboðið - pengarnir - frá gomlu damuni og moralin nækast eini avgerð, at „vit eru ikki fátøk, men gloymd“. Hann visir á, at bygðin í undirgrundini eigur bæði olju og málum. Her liggur væl fyri at samanbera við froyssk viðurskipti.

Verd at vitja

Skal ein taka samanum, so má sannast, at leikararnir prógvaðu leygarkvöldið, at vit eru ikki fátøk. Vit eiga ríkiðomi í fólk, ið kann geva okkum ríkar lötur. Og tey verða ikki gloymd. Hvør tann, ið leitar sær innan nýggju karmarnar í Sjonleikarhúsinum at vitja Gomlu Dámuna, fær eina ríka löt. Og góðs heim við, ið vert er at hugsa um.

Hetta er ein av teimum stóru leikunum, eitt av teimum stóru avrikunum í froysskum sjónleiki. Nú, tá leikararnir eru komnir um byrjanarmark, skapa teir óivað ein av varðunum í froysskum sjónleiki.

Áhugavert, hugkveikjandi, skemtiligt. Frálíkt.

Orðini eru mong, men tókk eiga tey, ið hava lagt og framvegis leggja orku í hetta avrik.

Sjonleikarhúsið er avgjørt vert eina vitjan í hesum døgum. Gamla daman er komin til býin og hon er verd at vitja.